on the basis of new laws or them new releases, approving different types of the electoral systems. For the last almost thirty years more than twenty electoral campaigns took Place and, as see, from the higher brought list over of laws that regulated elections in Ukraine, then obvious substantial differences are in the existent electoral systems, public and local self-government authorities to that elections, electoral process and others like that. As Constitution of Ukrainian SSR and some laws of Ukrainian SSR operated, new laws were accepted, repeatedly made alteration and additions in existent normatively-legal acts in the field of given.

To our opinion, a ponderable value for development of electoral legislation, had an acceptance of Constitution of Ukraine 1996; what entailed activation of acceptance of the special laws. The certain stages and positive dynamics are distinguished to stability of electoral legislation of Ukraine in recent year. The value of the Electoral code of Ukraine is underline for arrangement of this industry of legislation, harmonization with existent international standards in the field of given, and also perspective directions of improvement of electoral legislation.

Key words: elections, legislation, division into periods, right to elect, elections of President of Ukraine, local elections, Electoral code of Ukraine.

DOI: 10.33766/2524-0323.88.45-55

УДК 341.3; 342.4

А. Я. Палюх,

докторант кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

e-mail: andrewpaliuch@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9856-9147>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я: ТЕОРЕТИЧНІ Й КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

Урегулювання права людини на охорону здоров'я на конституційному рівні часто пов'язується з іншими правами людини і громадянина, різноманітними сферами життєдіяльності як в Україні, так і в багатьох зарубіжних державах. Зокрема, це стосується медичного обслуговування, фізичної культури і спорту, освіти і науки тощо. Проблеми реалізації даного права негативно відбиваються на створенні умов і забезпеченні здорового способу життя особи, громади і нації, тому на основі теоретичного вивчення, аналізу конституційно-правового регулювання досліджено поняття і природу таких категорій як здоров'я, право на охорону здоров'я, здоровий спосіб життя, а також їх співвідношення та напрями вдосконалення.

Ключові слова: здоров'я, право на охорону здоров'я, здоровий спосіб життя, фізична культура, законодавство, конституція.

Постановка проблеми. Рівень благополуччя населення, його фізичного і психічного здоров'я відіграє важливу соціальну, економічну та інші ролі для особи, суспільства і держави. Забезпечення права людини на здоров'я, поряд із іншими важливими основоположними правами і свободами людини й

громадянина, полягає не тільки в необхідному медичному обслуговуванні, а й у належному розвитку фізичної культури і спорту серед населення, здорового способу життя людини, громади й нації. Отже, виникає потреба дослідження як теоретичних, так і законодавчих основ регулювання й реалізації названих питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення різноманітних аспектів права людини на охорону здоров'я спостерігається в низці вітчизняних і зарубіжних праць уже протягом тривалого часу. Ідеться про таких авторів, як З.Гладун, О.Клименко, В. Рудий, О. Мацегорін, І. Сенюта, О. Шамич, В.Пилипчук, П.Рабінович, О. Рогова, І. Сирота, С. Стеценко та ін. У конституційному та адміністративному праві значну увагу цьому питанню приділяли О. Совгиря, Ю.Назарко, О. Стрельченко, А. Янчук й ін., у цивільному праві - З. Ромовська, А. Савицька, М. Стефанчук, Р. Стефанчук та ін., у кримінальному праві - В.Гришчук, О. Горох, Є. Фесенко та інші, у галузі охорони здоров'я і медицини, фізичного виховання й державного управління - В. Журавель, В. Москаленко, В. Якубов'як й інші, у міжнародному праві - Н.Камінська, Т. Гольденберг, Б. Островська, Н. Хендель.

Проте до проблематики спортивних прав людини, права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя та здорового способу життя аналогічний інтерес, на жаль, не прослідковується. Зокрема, відзначимо відсутність наукових здобутків щодо їх правової природи, співвідношення, належної реалізації тощо.

Формування цілей. Метою даної статті є аналіз теоретичних основ права на охорону здоров'я та здорового способу життя, розкриття конституційно-правових засад регулювання і забезпечення такої реалізації.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для життєдіяльності людини має її здоров'я, оскільки впливає загалом на якість і тривалість життя, а також на різні сфери професійної діяльності. На сьогодні не існує єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «здоров'я». Зокрема, у статуті Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) зазначено, що *здоров'я* є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб і фізичних дефектів [1]. Подібне формулювання міститься в законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ, згідно з яким *здоров'я* – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад [2].

Свою чергою, В. Грибан окреслює *здоров'я* як динамічний стан, що дозволяє проявитися якомога більшій кількості видоспецифічних функцій при економічній витраті біологічного субстрату, тобто *здоров'я* - це здатність індивіда проявляти свої біологічні та соціальні функції [3, с. 10]. На думку Л. Івашук, *здоров'я* - це динамічний стан організму людини, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням [4, с. 39].

Уважається, що *здоров'я* - це нормальний стан організму, який характеризується оптимальною саморегуляцією, повною узгодженістю при функціонуванні всіх органів та систем, рівновагою поміж організмом та зовнішнім середовищем при відсутності хворобливих проявів [5, с. 457; 6, с. 348]. Тобто, основною ознакою *здоров'я* є можливість організму пристосовуватися до впливів різноманітних чинників зовнішнього середовища. *Здоров'я* пов'язано зі здатністю організму активно, повноцінно пристосовуватися до змін навколишнього середовища, а здоровий спосіб життя спрямовується на його досягнення. Ідеться про забезпечення тривалості життя, фізичної та розумової працездатності, високого рівня самопочуття, а також репродуктивних функцій.

Деякі вчені відзначають, що стан *здоров'я* не є чимось статичним. Це динамічний процес, а отже, стан *здоров'я* може покращуватись або погіршуватись. Кожна людина являє собою відкриту динамічну систему, тому існує широкий діапазон поняття «*здоров'я*» — від абсолютного *здоров'я* до граничних із хворобою станів [7, с. 345]. Таким чином, здоровий спосіб життя здатен забезпечити людині переважно позитивні наслідки внаслідок підтримання і зміцнення стану власного *здоров'я*, занять фізичною культурою і спортом, соціальної активності.

З позицій єдності поняття «*здоров'я*», яке складається з взаємопов'язаних складових, було виділено такі компоненти *здоров'я*: *фізичне, психоемоційне, інтелектуальне, соціальне, особистісне й духовне* [4, 7]. Під *фізичним* компонентом *здоров'я* розуміється те, як функціонує організм, усі його органи й системи, рівень їх резервних можливостей, наявність чи відсутність фізичних дефектів, захворювань, зокрема генетичних. *Психоемоційний* компонент *здоров'я* характеризує стан психічної сфери, наявність чи відсутність нервовопсихічних відхилень, уміння розуміти й виражати свої емоції, спосіб вираження ставлення до самого себе й оточуючих. Під *інтелектуальним* компонентом *здоров'я* розуміється те, як людина засвоює інформацію, використовує її, ефективність пошуку й накопичення необхідної інформації, що забезпечує розвиток особистості та її адаптацію в навколишньому світі. *Соціальний компонент* *здоров'я* передбачає усвідомлення особою себе як суб'єкта чоловічої чи жіночої статі, виконання відповідних статево-рольових функцій у соціумі. Він відображає спосіб спілкування і взаємини з різними групами людей (однолітками, колегами, родичами, сусідами, дітьми та ін.). *Особистісний компонент* *здоров'я* означає самовідчуття власної самореалізації. *Духовний компонент* *здоров'я* відображає суть людського буття, тобто основоположні цільові життєві настанови, які забезпечують цілісність особистості, її розвиток та життя в суспільстві.

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і *здоров'я* визнаються найвищою соціальною цінністю. Кожен має право на охорону *здоров'я*, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона *здоров'я* забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. (ст. 49) [8]. Певною мірою стосуються досліджуваного права й проблематики його забезпечення також положення статті 3, 27, 28, 29, 30, 43, 45, 46, 47, 48 49, 50 Основного Закону нашої держави. Погодимось, що аналізовані норми є конституційною основою

правового статусу особи у сфері охорони здоров'я. Вони деталізуються в значній кількості галузевих законів і підзаконних нормативно-правових актів України: Основах законодавства України про охорону здоров'я, Цивільному кодексі України, Кримінальному кодексі України, Законах України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства», «Про психіатричну допомогу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про фізичну культуру і спорт» тощо.

У більшості названих актів згадано про здоровий спосіб життя людини чи нації, а також визначено відповідні гарантії його забезпечення. Ідеться про сукупність усіх умов і факторів, інструментів в економічній, політичній, культурній та інших сферах, що допомагають реалізувати право на охорону здоров'я в Україні чи будь-якій іншій державі. На наше переконання, серед поширених організаційних гарантій створення умов для зайняття фізичною культурою і спортом, різні форми фізичного виховання різноманітних категорій населення, забезпечення їх здорового способу, безпечних та здорових життєдіяльності тощо. Це підтверджують положення п. 3 ст. 49 Конституції України, за якими держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя [8]. Тобто в Україні саме на державу, в особі відповідних органів, покладається обов'язок сприяти розвитку фізичного компоненту здоров'я населення, здорового способу життя.

Відповідно до Закону України № 3808-XII від 24.12.1993 р. «Про фізичну культуру і спорт» *фізична культура* визначена як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Отже, на відміну від спорту, а саме діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямованої на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них, метою фізичної культури прямо зазначено ведення здорового способу життя. [9]. Такі напрями фізичної культури, як: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація,- спрямовані переважно на зміцнення чи відновлення здоров'я. Підтвердженням цього є й Указ Президента України № 42/2016 від 09.02.2016 р. «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя - здорова нація» тощо.

Погоджуємось із думкою Ю. Назарко про те, що забезпечення права на охорону здоров'я – це діяльність, спрямована на утвердження та регламентацію, створення сприятливих умов, фактичне здійснення, усунення перешкод, боротьбу з невиконанням та відновлення порушеного права на охорону здоров'я в усіх сферах життєдіяльності людини і громадянина. Систему такого забезпечення становить сукупність взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів, що здійснюються як за участю держави, так й інших суб'єктів. Згадана дослідниця

зазначає, що інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (пацієнта) є перспективною формою захисту права на охорону здоров'я [10-11]. Важливе місце в забезпеченні здорового способу життя та права на охорону здоров'я належить громадськості [12], а також і новим формам участі громадян у здійсненні державної політики, які набувають поширення в Україні [13].

Аналіз проблеми забезпечення здорового способу життя та права на охорону здоров'я було б неповним без вивчення аналогічного зарубіжного досвіду. Зокрема, за ст. 52 Конституції Республіки Болгарії «Охорона здоров'я громадян фінансується з державного бюджету, від роботодавців, від особистих і колективних страхових внесків, а також з інших джерел за умов і порядку, визначених законом. Держава захищає здоров'я громадян і сприяє розвитку спорту та туризму» [14].

У ст. 45 Конституції Республіки Білорусь громадянам гарантується право на охорону здоров'я, включаючи безоплатне лікування в державних установах охорони здоров'я... . Право громадян Республіки Білорусь на охорону здоров'я забезпечується також розвитком фізичної культури та спорту, заходами щодо оздоровлення навколишнього середовища, можливістю користування оздоровчими установами, удосконаленням охорони праці [15]. Також у ст. 53 Конституції Литовської Республіки зазначається, що «Держава піклується про здоров'я людей і гарантує медичну допомогу та послуги людині в разі захворювання... . Держава заохочує фізичну культуру суспільства і створює сприятливі умови для спорту» [16].

У свою чергу, ст. 64 «Охорона здоров'я» Глави I Конституції Португальської Республіки передбачає, що кожен має право на охорону здоров'я та зобов'язаний його зберігати й зміцнювати. Право на охорону здоров'я реалізується: 1) через універсальну загальнонаціональну службу охорони здоров'я і, беручи до уваги матеріальний та соціальний стан громадян, в основному на безкоштовній основі; 2) шляхом створення економічних, соціальних, культурних та екологічних умов, що забезпечують захист дітей, молоді та людей похилого віку, і шляхом систематичного поліпшення умов життя і праці, сприяння фізичній культурі і спорту в навчальних закладах та суспільстві в цілому, а також шляхом розвитку санітарної освіти і практики здорового способу життя [17].

За ст. 43 Конституції Королівства Іспанії закріплено, що держава «визнає право на охорону здоров'я. Органи державної влади зобов'язані організовувати та охороняти здоров'я населення за допомогою профілактичних заходів та необхідних послуг та пільг. Закон встановлює відповідні права і обов'язки кожного, хто відповідає за здійснення цих функцій. Державні органи сприяють медичній освіті, розвитку фізичного виховання і спорту, також заохочують правильну організацію дозвілля» [18].

Відповідно до ст. XX Конституції Угорщини, «...кожен має право на фізичне і духовне здоров'я. Для здійснення права на фізичне і духовне здоров'я Угорщина сприяє забезпеченням сільського господарства, вільного від живих генномодифікованих організмів, забезпеченням доступу до здорових продуктів харчування та питної води, організацією охорони праці та охорони здоров'я,

підтримкою спорту та систематичного заняття фізичною культурою, а також забезпеченням охорони навколишнього середовища» [19].

У ст. 111 Конституції Латвійської Республіки сформульовано, що держава захищає здоров'я людей і гарантує кожному мінімум медичної допомоги [20]. Аналогічні положення знаходимо і в Конституції Естонської Республіки, де її ст. 28 гарантує право кожного на охорону свого здоров'я [21]. Разом із тим, в останньому випадку відсутня норма про забезпечення фізичної культури та спорту. Відповідна тенденція прослідковується в Конституції Республіки Словенія, оскільки в ст. 51 міститься норма про право на охорону здоров'я, а саме: «Кожна особа має право на охорону здоров'я відповідно до чинного законодавства» [22].

Нарешті, особливим є конституційне регулювання даного питання в Німеччині та Ірландії. Наприклад, у ст. 6 Основного закону Федеративної Республіки Німеччини йдеться про забезпечення умов для фізичного і духовного розвитку позашлюбним дітям [23]. У ст. 42 «Освіта» Конституції Республіки Ірландії держава підтверджує, що першим і природним вихователем дитини є Сім'я, а також гарантує повагу до невід'ємного права і обов'язку батьків відповідно до їх спроможності забезпечувати своїм дітям релігійне і моральне, інтелектуальне, фізичне і соціальне виховання [24].

Зауважимо також, що спостерігаються випадки, коли на конституційному рівні взагалі не врегульовано право на охорону здоров'я, на фізичне виховання, здоровий спосіб життя тощо. Отже, різноманітними є підходи держав до регламентації даних прав і сфер життєдіяльності, проте постає таке питання: чи існують загальновизнані і загальноприйняті норми, тобто міжнародно-правові стандарти в даній сфері, що зобов'язують держав уніфікувати відповідні правові норми, гарантувати принаймні мінімальний обсяг можливостей людини і громадянина стосовно її здоров'я, забезпечення здорового способу життя і відповідні способи, механізми їх реалізації ?!

Звісно, у статті вже згадувалися норми й принципи Всесвітньої Організації охорони здоров'я. Закріплені в її Статуті стандарти пов'язують *здоров'я* із станом фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб і фізичних дефектів [1].

Національні законодавства і практика їх реалізації у даній сфері, безумовно, мають відповідати існуючим міжнародно-правовим стандартам універсального й регіонального рівнів. Вони закріплені в Загальній декларації прав людини, Конвенції ООН про права дитини, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, Європейській конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, Європейській соціальній хартії, Договорам про заснування і функціонування ЄС, Декларації Європейської комісії з прав пацієнтів про політику у сфері забезпечення прав пацієнта в Європі, Європейській конвенції про права людини та біомедицину, Міжнародному кодексі медичної етики тощо.

У 2015 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року»

та 17 Цілей сталого розвитку. Зокрема, третьою ціллю визначено *забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці*. Для її досягнення сформульовано низку першочергових завдань: 1) знизити глобальний коефіцієнт материнської смертності; 2) покласти край смертності новонароджених і дітей, якій можна запобігти; 3) покласти край епідеміям СНІДу, туберкульозу, малярії та тропічних хвороб; забезпечити боротьбу з гепатитом, захворюваннями, що передаються через воду, іншими інфекційними захворюваннями; 4) зменшити передчасну смертність від неінфекційних захворювань за допомогою профілактики і лікування; підтримувати психічне здоров'я і благополуччя; 5) покращувати профілактику та лікування залежності від психоактивних речовин, у т. ч. зловживання наркотичними засобами й алкоголем; 6) скоротити кількість смертей і травм унаслідок дорожньо-транспортних пригод; 7) забезпечити загальний доступ до послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи послуги з планування сім'ї; сприяти інформуванню та просвіті, враховуючи питання охорони репродуктивного здоров'я в національних стратегіях і програмах; 8) забезпечити загальне охоплення послугами охорони здоров'я, у т. ч. захист від фінансових ризиків, доступ до якісних основних медико-санітарних послуг і до безпечних, ефективних, якісних і недорогих основних лікарських засобів і вакцин для всіх; 9) скоротити кількість випадків смерті та захворювання в результаті впливу небезпечних хімічних речовин, забруднення й отруєння повітря, води і ґрунтів; 10) активізувати імплементацію Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну у всіх країнах; 11) сприяти дослідженням і розробкам вакцин і лікарських препаратів для лікування інфекційних та неінфекційних хвороб, які насамперед стосуються країн, що розвиваються, забезпечувати доступність основних лікарських засобів і вакцин; 12) збільшити фінансування охорони здоров'я та набір, розвиток, професійну підготовку та утримання медичних кадрів у країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах і малих острівних державах, що розвиваються; 13) нарощувати потенціал країн у сфері раннього попередження, зниження ризиків і регулювання національних і глобальних ризиків для здоров'я [25].

Висновки. Питання здоров'я, права на охорону здоров'я, здорового способу життя на національному і міжнародному рівнях займають вагомe місце в законодавстві та повсякденному житті. У більшості країн Європи, серед яких і Україна, закріплено право на охорону здоров'я, яке іноді безпосередньо пов'язується із здоровим способом життя чи розвитком фізичної культури і спорту. Їх забезпечення у будь-якому випадку покладається на державу, конституційно гарантовано та відбито в низці галузевих нормативно-правових актів.

Аналіз теоретичних і конституційно-правових джерел демонструє взаємозв'язок права на охорону здоров'я та здорового способу життя, фізичної культури тощо. Об'єктом, результатом і способом реалізації згаданого права є здоров'я особи, громади і нації, а досягти їх практично неможливо без здорового способу життя. Механізм і суб'єкти їх забезпечення у різних державах іноді відрізняються, незважаючи на єдину мету і схожі завдання в даній сфері.

Увага світового співтовариства до даних питань відображена в існуючих міжнародно-правових стандартах, які, у свою чергу, зобов'язують держави захищати дані соціальні та інші права людини, уразливі категорії населення, акцентуючи особливо на країнах, що розвиваються, громадському чи суспільному здоров'ю, безкоштовній медичній допомозі для певних груп населення, додаткових заходах підтримки фізичної культури, фізичного виховання, спорту, освітніх, реабілітаційних, оздоровчих та інших закладах, програмах тощо.

Використані джерела:

1. Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
3. Грибан В. Г. Валеологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 214 с.
4. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: колективна монографія / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
5. Заклад охорони здоров'я. Юридична енциклопедія: в 6-ти т./ ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2. 744 с.
6. Медицина в Україні. Медична біографістика. Вип. 2. Друга половина XIX століття. Літери А-К. Біобіографічний словник. К.: В-во українського фітосоціологічного центру, 2005. 616 с.
7. Пундій П. Українські лікарі. Біобібліогр. довідник Наук. т-во ім. Т. Шевченка у Львові. Львів; Чикаго, 1994 – 1996. 289 с.
8. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. Ст. 80.
10. Kaminska N. V., Nazarko Y. V., Implementation of the right to health care in the countries of the European Union. *Wiadomości Lekarskie*. TOM LXXII, 2019, Nr. 7, P. 1337-1342.
11. Назарко Ю. В. Забезпечення конституційного права на охорону здоров'я у ході медичної реформи в Україні. Правові реформи в Україні: реалії сьогодення. Матеріали IX всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 жовт. 2017 р.). К.: НАВС, 2017. С. 46-49.
11. Нестерович В. Ф. Види впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2014. № 1. С. 33-39.
12. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові аспекти лобювання у правотворчому процесі України: Дис.... канд. юрид. наук: 12.00.02 / ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. Луганськ, 2008. 212 с.
13. Конституція на Република България. URL: <https://www.parliament.bg/bg/const>.
14. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. URL: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/pomniki-gistoryi-prava-belarusi/kanstytutsyinae-prava-belarusi/kanstytut-syi-belarusi/kanstytutsyya-1994-goda-sa-zmianennyyami-i-dapa-nennyyami>.
15. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992. URL: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

16. Constituição da República Portuguesa. URL: <https://dre.pt/crp-parte-i>.
17. Constitución Española. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>.
18. Magyarország Alaptörvénye 2011. URL: https://www.keh.hu/magyarorszag_alaptorvenye/1515-Magyarorszag_Alaptorvenye&pnr=14.
19. Latvijas Republikas Satversme. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>.
20. Eesti Vabariigi põhiseadus. URL: <https://www.president.ee/et/eesti-vabariik/pohiseadus/index.html>.
21. Ustava Republike Slovenije. URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>.
22. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>.
23. Constitution of Ireland. URL: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en>.
24. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
25. Камінська Н. В., Бондар І. Ю. Сурогатне материнство: проблеми кваліфікації та перспективи законодавчого регулювання в Україні. *Наше право*. 2018. № 1. С. 3-7.

References:

1. Statut Vsesvitn' oyi orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya. (1946) URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599. [in Ukrainian].
2. Osnovy zakonodavstva Ukrayiny pro okhoronu zdorov'ya: Zakon Ukrayiny vid 19.11.1992 r. № 2801-XII. (1993) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 4, art. 19. [in Ukrainian].
3. Hryban, V. H. (2008). *Valeolohiya*. Kyiv: Tsentrl uchbovoyi literatury. [in Ukrainian].
4. Zahal' na teoriya zdorov' ya ta zdorov' yazberezheniya (2017). YU. D. Boychuka (Ed.) Kharkiv: Vyd. Rozhko S. H. [in Ukrainian].
5. Zaklad okhorony zdorov'ya (1998). Yurydychna entsyklopediya (Vol. 1-6); Vol. 2. YU. S. Shemshuchenko (Ed.) et al. Kyiv: Ukrayins' ka entsyklopediya im. M. P. Bazhana. [in Ukrainian].
6. Medytsyna v Ukrayini. Medychna biohrafistyka. (2005). *Druha polovyna KHIKH stolittya*. Litery A-K. Biobliohrafichnyy slovnyk. Kyiv: V-vo ukrayins' koho fitosotsiologichnoho tsentru, issue 2. [in Ukrainian].
7. Pundiy, P. (1994 – 1996). *Ukrayins' ki likari*. Biobibliohr. dovidnyk Nauk. t-vo im. T. Shevchenka u L'vovi. L'viv; Chikaho. [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy 28 chervnya 1996 r. No. 254k/96-VR. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].
9. Pro fizychnu kul' turu i sport: Zakon Ukrayiny vid 24.12.1993 r. № 3808-XII. (1994) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, vol. 14. art. 80. [in Ukrainian].
10. Kaminska, N. V., Nazarko, Y. V. (2019) Implementation of the right to health care in the countries of the European Union. *Wiadomości Lekarskie*. Vol. 7, 1337-1342. [in English].
11. Nazarko, YU. V. (2017). Zabezpechennya konstytutsiynoho prava na okhoronu zdorov'ya u khodi medychnoyi reformy v Ukrayini. *Pravovi reformy v Ukrayini: realiyi s'ohodennya. Materialy vseukr. nauk.-teoret. konf. (Kyiv, 31 zhovt. 2017 r.) - Materials IX them all. Theoretical Sciences Conf. (Kyiv, October 31, 2017)*. Kyiv: NAVS, 46-49. [in Ukrainian].
12. Nesterovych, V. F. (2014) Vydy vplyvu hromads' kosti na pryynyattya normatyvno-pravovykh aktiv. *Visnyk Luhans' koho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O.*

Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko, 1, 33-39. [in Ukrainian].

13. Nesterovych, V. F. (2008) Konstytutsiyno-pravovi aspekty lobiyuvannya u pravotvorchomu protsesi Ukrayiny. *Candidate's thesis*. Luhans' k: LDUVS im. E. O. Didorenka. [in Ukrainian].

14. Konstytutsyya na Republyka B" lharyya. (1992). URL: <https://www.parliament.bg/bg/const>. N. p. [in Bulgarian].

14. Kanstytutsyya Réspubliki Belarus'. (1994). URL: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/pomniki-gistoryi-prava-belarusi/kanstytutsyinae-prava-belarusi/kanstytut-syi-belarusi/kanstytutsyya-1994-goda-sa-zmyanennymi-i-dapa-nennymi>. N. p. [in Byelorussian].

15. Lietuvos Respublikos piliečių priimta (1992) URL: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>. N. p. [in Lithuanian].

16. Constituição da República Portuguesa. (1975) URL: <https://dre.pt/crp-parte-i>. N. p. [in Portuguese].

17. Constitución Española (1978) URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>. N. p. [in Spanish].

18. Magyarország Alaptörvénye (2011) URL: https://www.keh.hu/magyarorszag_alaptorvenye/1515-Magyarorszag_Alaptorvenye&pnr=14. N. p. [in Hungary].

19. Latvijas Republikas Satversme (1922) N. p. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=579> 80. N. p. [in Latvian].

20. Eesti Vabariigi põhiseadus. (2003) URL: <https://www.president.ee/et/eesti-vabariik/pohiseadus/index.html>. [in Estonian].

21. Ustava Republike Slovenije. (1991) URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>. N. p. [in Slovenian].

22. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. (1949) URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>. N. p. [in Germany].

23. Constitution of Ireland. (1937) URL: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en>. N. p. [in Ireland].

24. Tsili staloho rozvytku (2016-2030) URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>. N. p. [in Ukrainian].

25. Kamins' ka, N. V., Bondar, I. YU. (2018). Surohatne materynstvo: problemy kvalifikatsiyi ta perspektyvy zakonodavchoho rehulyuvannya v Ukrayini. *Nashe pravo – Our Law*, 1, 3-7. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 02.12.2019

Палюх А. Я.,

докторант кафедри конституційного
права і прав людини

Національної академії внутрішніх справ
(г. Київ, Україна)

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ И ПРАВО НА ОХРАНУ ЗДОРОВЬЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ

Урегулирование права человека на охрану здоровья на конституционном уровне часто ассоциируется с другими правами человека и гражданина, различными

сферами жизни как в Украине, так и во многих зарубежных странах. Это касается, в частности, здравоохранения, физической культуры и спорта, образования и науки и т.д. Проблемы реализации этого права негативно отразились на создании условий и обеспечении здорового образа жизни человека, общества и нации. Поэтому на основе теоретических исследований проанализировано конституционно-правовое регулирование, понятие и сущность таких категорий как здоровье, право на охрану здоровья, здоровый образ жизни, а также их соотношение и тенденции совершенствования.

Ключевые слова: здоровье, право на здравоохранение, здоровый образ жизни, физическая культура, законодательство, Конституция.

Palyukh A.,

Doctoral student at the Department of
Constitutional Affairs rights and human rights
National Academy of Internal Affairs
(Kyiv, Ukraine)

PROVIDING HEALTHY LIFESTYLES AND THE RIGHT TO HEALTH CARE: THEORETICAL AND CONSTITUTIONALLY LEGAL BASIS

The purpose of this article is to analyze the theoretical foundations of the right to healthcare and healthy lifestyles, disclosure of constitutional and legal principles of regulation and implementation.

The settlement of human right to health at the constitutional level is often associated with other human and citizen rights, various spheres of life both in Ukraine and in many foreign countries. This applies in particular to health care, physical culture and sports, education and science, etc. Problems of realization of this right negatively reflected on creation of conditions and providing healthy lifestyle of a person, community and nation. Therefore, on the basis of theoretical study, analysis of constitutional and legal regulation, the concept and nature of such categories as health, the right to health care, healthy lifestyle, as well as their correlation and trends of improvement are investigated.

The object, the result and the way of realization of the right to health is the health of a person, community and nation, and it is practically impossible to achieve them without a healthy lifestyle. The mechanism and subjects of their provision in different States sometimes differ, in spite

The world community's attention to these issues is reflected in the existing international legal standards, which, in turn, oblige the state to protect the data of social and other human rights, vulnerable categories of the population, emphasizing particularly in developing countries, public or social health, and would be free medical assistance for certain groups of people, additional measures to support the development of physical culture, physical education, sports Rehabilitation, health and other institutions, programs, etc.

Key words: health, right to health care, healthy lifestyle, physical culture, legislation, constitution.